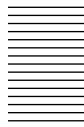

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТІВ ІЗ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Зубченко Сергій Олександрович,
кандидат політичних наук

У статті висвітлено деякі проблеми практичного втілення заходів гуманітарної політики органами влади України в умовах реформ, що тривають. Запропоновано актуальні механізми реалізації гуманітарних проектів й ініціатив для зміцнення гуманітарної безпеки Української держави на загальнонаціональному та місцевому рівнях.

Ключові слова: гуманітарна політика, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадянське суспільство.

Zubchenko Serhii

THE IMPLEMENTATION OF THE POLICY DOCUMENTS FOR HUMANITARIAN DEVELOPMENT OF UKRAINE

This article highlights some problems of practical implementation of humanitarian policy actions faced by the authorities in Ukraine during the continuing reforms. Actual mechanisms of implementation of humanitarian projects and initiatives to strengthen the humanitarian security of the Ukrainian State at national and local level are proposed.

Keywords: humanitarian policy, executive authorities, local governments, civil society.

Гуманітарна сфера в Україні нині залишається однією з царин, які характеризуються неконсолідованістю та програмною невизначеністю, що призводить до несистемності, а подекуди навіть хаотичності в реалізації заходів гуманітарної політики. На цьому неодноразово наголошували в численних публікаціях і аналітичних матеріалах науковці й експерти Національного інституту стратегічних досліджень: О. Валевський, В. Горбулін, С. Здіорук, А. Іщенко, М. Карпенко, М. Степико, В. Токман та ін.

На необхідності приділяти належну увагу гуманітарній сфері акцентує увагу і Президент України в своїх щорічних Посланнях до Верховної Ради [1]. Проблема має не лише науковий, а й цілком виразний практичний вимір. Проте досі тенденційність і легковажність у ставленні до гуманітарної сфери як на державному, так і на місцевому рівнях подолати не вдалося.

У Програмі діяльності Кабінету Міністрів України на 2015 р., схваленій Верховною Радою

11 грудня 2014 р., пунктом 9 передбачено «розроблення та реалізацію Стратегії української гуманітарної політики» [6]. З прикрістю доводиться констатувати, що цей пункт урядової Програми виконано не було. Жодного програмного документа чи навіть його проекту зрештою так і не розроблено. Навіть попри те, що Постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 654 для цього утворено робочу групу на чолі з Віце-прем'єр-міністром України – Міністром культури [10].

Здавалось би, в разі невиконання цього пункту Програми (незалежно від його причин), він мав би бути перенесений на наступний рік. Таку вимогу диктує не тільки необхідність забезпечення єдиної «магістральної лінії» у здійсненні державної політики, але й елементарна логіка та здоровий глузд. Адже зазначений пункт жодним чином не втратив гостроти й нагальності. Відсутність загальнонаціонального концептуального документа щодо гуманітарної політики неодноразово визнавалася на рівні експертів

однією з найбільших проблем, що заважають провадженню системних, комплексних заходів у цій сфері. І навіть якщо змінюється персональний склад Уряду, проблема не стає від того актуальнішою. Проте в наступній Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, схваленій Верховною Радою 14 квітня 2016 р., ця позиція взагалі відсутня [7]. Будь-якого натяку на неї немає і в Плані пріоритетних дій Уряду на 2016 рік [11].

Це видається дивним, зважаючи на наявність вираженого гуманітарного виміру у гібридній війні, яку веде РФ проти України. Ухвалення єдиного концептуального документа (Концепції, Стратегії) в гуманітарній сфері могло б стати важливим консолідуючим чинником для українського суспільства. При цьому слід зауважити, що в довоєнні роки вже були розроблені певні проекти концептуальних документів («Концепція розвитку гуманітарної сфери України», «Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року» тощо), які, за умови їх певної інкорпорації, доопрацювання та актуалізації деяких положень, цілком могли бути використані.

Однак постає питання, яким чином в умовах фактичної відсутності такого схваленого на найвищому рівні загальнонаціонального документа надати гуманітарній політиці нового імпульсу, перевівши її здійснення з теоретичної площини у практичну.

У науково-правових колах є думка, що деякі положення зазначених вище вже наявних проектів програмних документів у сфері гуманітарної політики можливо втілити в практичній діяльності органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування навіть без їх схвалення на загальнодержавному рівні. Конституційна реформа, що триває (в частині децентралізації влади та адміністративно-територіального устрою), саме відкриває для цього нові можливості.

Йдеться, зокрема, про прийняття обласними радами стратегій розвитку відповідних регіонів і планів заходів із їх реалізації. В цих документах цілком можливо (і потрібно) приділити належну увагу гуманітарним чинникам як вагомим детермінантам національної безпеки. Особливо це стосується прикордонних областей. На жаль, поки що більшість з ухвалених стратегій мало враховують новітні загрози та виклики, що актуалізувалися в результаті анексії Криму,

збройної агресії РФ проти України на Донбасі та гібридній війні. Деякі містять статистичні дані сумнівної актуальності. Водночас слід відзначити той позитивний момент, що в них знайшли відображення деякі сучасні європейські підходи до структури, змісту та методологічного інструментарію таких документів.

Ще одним перспективним інструментом у зазначеному контексті є реалізація інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку (далі – ДФРР), визначеного у ст. 24-1 Бюджетного кодексу України. У його межах у 2015 році Уряд виділив 2,9 млрд грн, з яких профінансовано понад 800 проектів; в 2016 році на відповідні цілі було передбачено 3 млрд грн; а на 2017 рік Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Мінрегіон) анонсувало збільшення частки ДФРР у Державному бюджеті з 1% до 1,5%, а також ініціативу щодо скорочення часу на прийняття рішень щодо розподілу коштів ДФРР (внесена до Плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік). Для реалізації цілей ДФРР створено окрему онлайн-платформу (<http://dfrr.minregion.gov.ua/>), на якій розміщено нормативно-правову базу, перелік інвестиційних програм і проектів (по регіонах) з визначенням їх статусу та їх описом.

Слід відзначити, що поінформованість громадян (зокрема, на рівні місцевих громад) щодо можливостей ДФРР і досі є незадовільною. Так, доволі поширеною є думка, що ДФРР призначений для фінансування лише соціальних та інфраструктурних програм (дорожнього господарства, енерго- та ресурсозбереження, медицини, житлово-комунального господарства тощо), а не проектів освіти, культури, спорту чи інших гуманітарних напрямків. Проте такий підхід є помилковим, оскільки чинним законодавством визначено вичерпні умови та критерії, яким мають відповідати проекти, і серед них подібних обмежень немає.

Що стосується взаємодії органів виконавчої влади з інституціями громадянського суспільства, то і тут є можливість доволі ефективно використати потенціал гуманітарної сфери. Таку можливість надає Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання

(реалізації) яких надається фінансова підтримка» від 12 жовтня 2011 року № 1049 [9].

Керуючись її нормами, Міністерство оборони України 18 квітня 2016 р. видало наказ № 208 «Про організацію та проведення конкурсу з визначення проектів, розроблених всеукраїнськими громадськими об'єднаннями та творчими спілками, для реалізації яких надається фінансова підтримка у 2016 році» [4]. Міністерство молоді та спорту України провело аналогічний конкурс, зрештою затвердивши наказом від 8 червня 2016 року № 2275 перелік із 44 проектів, розроблених молодіжними та дитячими громадськими організаціями, для реалізації яких буде надана фінансова підтримка у 2016 році [3].

Іншим органам виконавчої влади, а також органам місцевого самоврядування (оскільки дія Порядку, затвердженого згаданою вище Постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1049, поширюється і на випадки надання фінансової підтримки інститутам громадянського суспільства за рахунок коштів місцевих бюджетів) також слід врахувати цей позитивний досвід у своїх сферах відання. Україні потрібне не постфактумне реагування, а ініціативні власні дії щодо формування перспективного гуманітарного порядку денного. Це стане можливим виключно за умов налагодження конструктивного діалогу, симбіотичної співпраці влади з інститутами громадянського суспільства, волонтерськими організаціями, небайдужими громадянами. Особливо важливим зазначене видається в контексті післявоєнної відбудови Донбасу та його реінтеграції до єдиного загальноукраїнського гуманітарного простору.

У контексті послідовних спроб російсько-терористичної адміністрації на окупованих територіях Донбасу залучити українську молодь до злочинної антидержавної діяльності особливої актуальності набувають гуманітарні ініціативи та проекти в молодіжній сфері. У цій ситуації певне занепокоєння викликає стан справ із грантами Президента України для обдарованої молоді. Так, Експертна рада при Міністерстві молоді та спорту України з висунення претендентів на отримання

грантів Президента для обдарованої молоді на 2017 рік не змогла обрати жодного проекту з числа тих, що були належним чином, відповідно до законодавства оформлені (7 проектів), з огляду на їх очевидну невідповідність рівню конкурсу та критеріям унікальності. І це при тому, що в Україні, безперечно, є велика кількість справді талановитої, обдарованої молоді.

Вочевидь, необхідна ширша інформаційна кампанія щодо цього конкурсу. Також видається виправданим суттєве збільшення суми гранту (з нинішніх 75 тис. грн до хоча б 200–225 тис. грн) та зменшення їх кількості (з 30 до 15–20).

Не до кінця розкритим залишається і потенціал державно-приватного партнерства. Разом з тим в умовах обмеженості державних коштів активніше використання його можливостей стало б суттєвою підтримкою для гуманітарної сфери. При цьому експерти слушно вказують на необхідність узгодження законодавства про державно-приватне партнерство задля усунення корупційної складової та уніфікації процедури відбору та контролю проектів, а також його гармонізації із концесійним законодавством [12].

Звісно, все зазначене не знімає з порядку денного необхідності внесення відповідних змін, спрямованих на адекватне відображення гуманітарної складової в системі національної безпеки України, до Закону України «Про основи національної безпеки України», Стратегії національної безпеки України, Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України та пов'язаних нормативно-правових актів.

Імплементация означених вище положень до практики роботи органів державної влади й органів місцевого самоврядування в Україні дозволить не тільки реально підтримати актуальні гуманітарні ініціативи (як всеукраїнські, так і місцеві), але й безпосередньо наблизити Україну до європейських цінностей і стандартів. Крім того, слід зауважити позитивний мультиплікаційний ефект, який, як переконливо доводить досвід провідних країн світу, справляють гуманітарні досягнення на всі інші суміжні сфери суспільного буття.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». — К. : НІСД, 2015. — 684 с.
2. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 № 156-VIII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19/print1452611639876936>

3. *Наказ* Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження переліку проектів, розроблених молодіжними та дитячими громадськими організаціями, для реалізації яких надається фінансова підтримка у 2016 році» від 8 червня 2016 року № 2275 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dsmsu.gov.ua/media/2016/06/17/23/2275_1.pdf
4. *Наказ* Міністерства оборони України «Про організацію та проведення конкурсу з визначення проектів, розроблених всеукраїнськими громадськими об'єднаннями та творчими спілками, для реалізації яких надається фінансова підтримка у 2016 році» від 18 квітня 2016 р. № 208 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0717-16>
5. *Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади* / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін. – К. : ТОВ «Підприємство Ві-Ен-Ей», 2015. – 396 с.
6. *Постанова* Верховної Ради України «Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України» від 11 грудня 2014 року № 26-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/26-19>
7. *Постанова* Верховної Ради України «Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України» від 14 квітня 2016 року № 1099-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1099-19>
8. *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року» від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
9. *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка» від 12 жовтня 2011 року № 1049 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1049-2011-%D0%BF>
10. *Постанова* Кабінету Міністрів України «Про утворення робочої групи з підготовки проекту Стратегії української гуманітарної політики» від 29 липня 2015 р. № 654 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/654-2015-%D0%BF>
11. *Розпорядження* Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік» від 27 травня 2016 р. № 418-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/418-2016-%D1%80>
12. *Самаєва* Юлія. Державно-приватне партнерство – не мета, а один із способів її досягнення / Юлія Самаєва // Дзеркало тижня. – 2016. – №16.

References

1. *Analitichna* dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy v 2015 rotsi» (2015) [Analytical report on Annual Address of the President of Ukraine to Verkhovna Rada of Ukraine «About the internal and external situation of Ukraine in 2015»]. Kyiv: NISS [in Ukrainian].
2. *Zakon* Ukrainy «Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky» vid 05.02.2015 № 156-VIII (zi zminamy ta dopovnenniamy) [The Law of Ukraine «On the essentials of state policy on regions» of 05.02.2015 № 156-VIII (updated)] (2015). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19/print1452611639876936> [in Ukrainian].
3. *Nakaz* Ministerstva molodi ta sportu Ukrainy «Pro zatverdzhennia pereliku proektiv, rozroblenykh molodizhnymy ta dytiachymy hromadskymy orhanizatsiiamy, dlia realizatsii yakykh nadaietsia finansova pidtrymka u 2016 rotsi» vid 8 chervnia 2016 roku № 2275 [Decree of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine «On approving the list of projects developed by youth and children's organizations, for implementation of which provides financial support in 2016» of 8.06.2016 № 2275] (2016). dsmsu.gov.ua. Retrieved from http://dsmsu.gov.ua/media/2016/06/17/23/2275_1.pdf [in Ukrainian].
4. *Nakaz* Ministerstva obrony Ukrainy «Pro orhanizatsiiu ta provedennia konkursu z vyznachennia proektiv, rozroblenykh vseukrainskymy hromadskymy ob'iednanniamy ta tvorchymy spilkamy, dlia realizatsii yakykh nadaietsia finansova pidtrymka u 2016 rotsi» vid 18 kvitnia 2016 r. № 208 [Decree of the Ministry of Defense of Ukraine «On the organization and the competition to determine the projects developed by national public associations and creative unions for implementation of which provides financial support in 2016» of 18.04.2016 № 208] (2016). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0717-16> [in Ukrainian].
5. *Kyrylenko, O., Malyniak, B., Pysmennyi, V., Rusin V.* (2015). *Planuvannia ta upravlinnia finansovymy resursamy terytorialnoi hromady* [Planning and financial management of the territorial community]. Kyiv: TOV «Pidpriemstvo Vi-En-Ei» [in Ukrainian].
6. *Postanova* Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro Prohramu diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy» vid 11 hrudnia 2014 roku № 26-VIII [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Program of the Cabinet of Ministers of Ukraine» of 11.12.2014 № 26-VIII] (2014). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/26-19> [in Ukrainian].

7. *Postanova* Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro Prohramu diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy» vid 14 kvitnia 2016 roku № 1099-VIII [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Program of the Cabinet of Ministers of Ukraine» of 14.04.2016 № 1099-VIII] (2016). *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1099-19> [in Ukrainian].
8. *Postanova* Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku Ukrainy na period do 2020 roku» vid 6 serpnia 2014 r. № 385 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the State Regional Development Strategy of Ukraine till 2020» of 6.08.2014 № 385] (2014). *zakon0.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> [in Ukrainian].
9. *Postanova* Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia konkursu z vyznachennia prohram (proektiv, zakhodiv), rozroblenykh instytutamy hromadianskoho suspilstva, dlia vykonannia (realizatsii) yakykh nadaietsia finansova pidtrymka» vid 12 zhovtnia 2011 roku № 1049 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Rules of the competition to determine the programs (project management), developed by civil society, for the execution (implementation) of which provides financial support» of 12.10.2011 № 1049] (2011). *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1049-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
10. *Postanova* Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro utvorennia robochoi hrupy z pidhotovky proektu Stratehii ukrainskoi humanitarnoi polityky» vid 29 lypnia 2015 r. № 654 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On establishment of the working group on the draft Strategy for Ukrainian humanitarian policy» of 29.07.2015 № 654] (2015). *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/654-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].
11. *Rozporiadzhennia* Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia planu priorytetnykh dii Uriadu na 2016 rik» vid 27 travnia 2016 r. № 418-r [Prescript of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of priority actions plan of the Government in 2016» of 27.05.2016 № 418-r] (2016). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/418-2016-%D1%80> [in Ukrainian].
12. *Samaieva, Yuliia* (2016). Derzhavno-pryvatne partnerstvo – ne meta, a odyz iz sposobiv yii dosiahnennia [State-private partnership – not a goal, but one of the ways of achieving it]. *Dzerkalo tyzhnia – The Mirror of the Week*, 16, [in Ukrainian].